

ДРАМИ ІСТОРІЇ У ДОЛІ ЖІНКИ

Сучасна українська нація є поліетнічним утворенням. Її долю поділяли представники усіх спільнот, що мешкають на теренах України, у тому числі й болгари. Історія болгарської діаспори в українських етнічних землях сягає своїм корінням XVIII ст. Слов'янські народи, які страждали від османського поневолення, почали шукати захисту у російського царя одразу ж після Прутського походу 1711 р. Петра I¹. Чисельність болгарської діаспори з того часу майже до кінця XX ст. неухильно зростала и вона робила свій внесок у розвиток та засвоєння тих земель, яки населяла. XX століття було періодом потрясінь, революційних буревіїв та світових воєн у житті болгарської спільноти в Україні. Цей сповнений випробувань історичний шлях зафіксований у багатьох свідоцтвах, які, на жаль, не завжди були доступні дослідникам. З-поміж них слід згадати щоденники та спогади представників різних соціальних груп, що належали до болгарської меншини. Їх оприлюднення та залучення у науковий обіг стали переконливим підтвердження поступу болгарського національного Відродження в незалежній Україні. До такого роду документальних свідоцтв, безсумнівно, належить книга Євдокії Вербової «Історія мого життя», яка побачила світ у серії Болгари Північного Приазов'я», завдяки творчим зусиллям співробітників Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Великотирновського університету імені св. Кирила та Мефодія (Республіка Болгарія)² та підтримки спонсорів.

Літопис буття звичайної жінки Євдокії Степанівни Вербової – це не тільки доля людини зі складним життєвим шляхом, проте ще й зразок сповіді людини другого плану в історії, тобто людини, що не є державним діячем будь-якого рівня або історичною постаттю, відповідальною за важливі події чи рішення. Є.С.Вербова представляє жіночий погляд тих, хто був в першу чергу об'єктом подібних рішень та небайдужим учасником подій. Народилася Є.С. Вербова у 1918 р. у болгарській родині в одному із

¹ Станчев М. Болгары в Российской империи, СССР, странах Балтии и СНГ. – Т.1 (1711 – 2006). Статистический сборник. – София: Академ. Изд. Им. Проф. Марина Дринова, 2009. – С. 11.

² Вербова Е. История моей жизни. – Велико Тырново – Мелитополь: ООО «Издательский дом МГТ», 2011. – 116 с.

сіл багатонаціонального Криму. Її дитинство та юність співпали з колективізацією. Її молодість опалила війна та принизила несправедлива депортація на північ Пермського краю (тоді – Молотівська область). Роки життєвого розквіту вона провела у боротьбі за виживання родини із хворим чоловіком – інвалідом на руках та малими дітьми. Не маючи можливості повернутися до Криму (для депортованих Крим був закритий), Євдокія Степанівна з родиною останні піввіку свого життя мешкала у Мелітополі, де збудувала дім, виховала дітей, поховала чоловіка та пішла за обрій у віці 89 років. До останнього дня вона зберігала ясний розум та стійкість духу. Така стисло її біографія.

За жанром «Історія мого життя» Є.С.Вербової не може бути чітко визначена. Це і спогади, і щоденник одночасово, якій зафіксував структури повсякденності як радянської, так і пострадянської доби. Маючи лише початкову освіту, авторка продемонструвала непоганий літературний стиль³.

Безсумнівно, оприлюднення цього щоденнику-спогадів сприяє посиленню уваги громадськості та дослідників до жіночих цінностей та жіночої культури болгарської меншини. Попри усі негаразди Є.С.Вербова виконала усі ті важливі соціальні ролі, які завжди виконувала жінка в усі часи – репродуктивну, виховну, ведення домашнього господарства, турбота про людей похилого віку, функції, без яких не може існувати жодне суспільство.

Ці соціальні функції здійснювалися на тлі радянської модернізації, панування тоталітарних режимів (радянського та окупаційного фашистського) дій репресивного апарату, які об'єктивно спрямовувалися на нівелювання особистісних якостей людини. Проте загальнолюдські цінності виявилися вищими за все. З невимовною теплотою авторка згадує про своїх дітей та чоловіка в най драматичні часи окупації, коли очевидці цих часів «дітей своїх не бачили від от роботи»⁴. Виснажені війною, працею хронічним голодуванням, нескінченними тривогами за долю близьких люди повинні були спокутувати свою «провину» за те, що жили на окупованій території! Після визволення навесні 1944р. усіх чоловіків, яки вижили, мобілізували для виконання трудової повинності, для котрої залучали впродовж 1941 – 1944 рр. громадян СРСР деяких національностей (у тому числі й болгар). А влітку 24 червня 1944р. військовий транспорт вивіз жінок з дітьми на станцію Ічки (зараз – Советское), а далі – Півнію. З 18

³ Пачев С.И. Предисловие // Вербова Е. История моей жизни. – Велико Тырново – Мелитополь: ООО «Издательский дом МГТ», 2011. – С. 9.

⁴ Там само. – С. 24.

родин вижили тільки три. «Мене, котра працювала з 10 років й була стахановкою у 24 роки, після такого важкого життя женуть голою та босою, й куди – невідомо», – з болем пише Є.С. Вербова⁵. Питання «За що?» проходить крізь усю книжку и залишається без відповіді. Авторка пов’язує трагічну долю своєї родини не з байдужістю окремих людей (посадовці, сусіди, товариши по роботі), а політичним режимом у цілому: «...Головне, що наша держава забрала всю нашу молодість»⁶.

Не можливо не визнати, що у часи лихоліть ця вольова й мужня жінка фактично вийшла за межі стереотипних гендерних атрибутів, яки панували у радянському суспільстві тривалий період. Питання про зміст суто чоловічих або суто жіночих характеристик особистості у науці є досі не вирішеним. Але воно не було предметом обговорень у суспільствах традиційного типу. Гендерні стереотипи сприймалися болгарською меншиною у якості віддзеркалення поведінки чоловіка та жінки у суспільстві згідно сталих звичаїв⁷. Проте як багато її одноліток, Є.С.Вербова була вирвана з патріархального середовища й перетворена на частину соціально активного населення, втягнутого у зовсім інші суспільні відносини. Весь час вона змушена була самотійно приймати та виконувати рішення, пов’язані не тільки з фізичним виживанням, а й з вибором перспектив розвитку родини (змогла організувати лікування чоловіка, впоралася з вирішенням житлової проблеми, домоглася виконання законного рішення про надання доньці-студентці та ін.).

Таким чином, як свідчить доля нашої героїні, суспільні виклики, породжені глибокими історичними змінами та деформаціями, не могли не вплинути на місце и роль жінки в родині. Вона була поставлена у такі умови, що змушена була виконувати й традиційну раніше суто чоловічу роль у якості активного учасника і носія суспільних виробничих відносин.

⁵ Там само. – С.27.

⁶ Вербова Е. История моей жизни. – Велико Тырново – Мелитополь: ООО «Издательский дом МГТ», 2011. – С. 55.

⁷ Манолова Г. Аспекти на езиковата ситуация в етнически смесени бракове при българските переселенци в Бесарабия // Българите в Северно Причерноморие. Изследвания и материали. Т.10. – Одеса – Велико Тырново: Б.и., 2009. – С. 389.